

Εκπαιδευτικές επιπτώσεις των προβλημάτων λόγου και ομιλίας: ο ρόλος του εκπαιδευτικού

Αστέρη Θεοδώρα, Διδάκτορας Ειδικής Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας
στο Π.Τ.Δ.Ε., Εθνικό & Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο

Α΄ Ενότητα

1. Προβλήματα λόγου και ομιλίας: Παιδαγωγικές προεκτάσεις

Αν ρίξουμε μια ματιά στις διάφορες ταξινομήσεις των προβλημάτων λόγου και ομιλίας (βλ. Πίνακα 1) θα διαπιστώσουμε πως υπάρχουν προβλήματα που μπορεί να γίνονται αντιληπτά κατά την επικοινωνία αλλά υπάρχουν και προβλήματα λόγου που ενδέχεται να ξεφύγουν της προσοχής μας εν πρώτοις. Ωστόσο, όλα τα προβλήματα λόγου και ομιλίας επηρεάζονται από τη συναισθηματική οργάνωση του ατόμου, από το κοινωνικο-οικονομικό πλαίσιο και το σχολικό- παιδαγωγικό πλαίσιο. Και ασφαλώς επηρεάζουν τη συναισθηματική οργάνωση του παιδιού, τις σχολικές του επιδόσεις, τις δεξιότητές του και τη συμπεριφορά του. Αυτή η κυκλική αιτιότητα, συχνά αποπροσανατολίζει εμάς τους εκπαιδευτικούς από του να εστιάσουμε σε συγκεκριμένες ελλείψεις ή αδυναμίες των μαθητών μας και μας προκαλεί αμηχανία ή άστοχες αποφάσεις. Γι' αυτό είναι σημαντικό, ξεκινώντας από την άμεση παρατήρηση των μαθητών μας να ξετυλίγουμε το νήμα των προβλημάτων που αντιμετωπίζει με μια συνέπεια και συνέχεια και ακόμη καλύτερα με μια δομημένη καταγραφή που θα μπορεί να οδηγήσει σε σωστά εστιασμένες αποφάσεις ως προς την παρέμβασή μας.

Πίνακας 1: Ταξινομήσεις των προβλημάτων λόγου και ομιλίας

Φωνολογική Διαταραχή

Δυσφωνία, αφωνία

Διαταραχές στην άρθρωση

Δυσλαλίες, Δυσαρθρίες –Αναρθρία

Διαταραχές στη ροή: Τραυλισμός

Προβλήματα στη γλωσσική ανάπτυξη

Διαταραχές στο Γραμματολογικό, Πραγματολογικό- Σημασιολογικό μέρος του λόγου, Σύνδρομο Asperger, Ελλιπής Φωνολογική επίγνωση, Δυσφασία

Διαταραχές της επικοινωνίας

Διαταραχή της Γλωσσικής Έκφρασης (Expressive Language Disorder)

Μεικτή Διαταραχή της Γλωσσικής Πρόσληψης κι Έκφρασης

Άλλα προβλήματα

Αγνωσία, Δυσγνωσία , Αφασία

Αλαλία –Μουτισμός, Επιλεκτική αλαλία, Ψυχωσικός μονόλογος

Αυτισμός

Προβλήματα στην ανάπτυξη (ηχολαλία, αυτισμός, γλωσσολογική καθυστέρηση)

Προβλήματα στο γραπτό λόγο- Ειδικές μαθησιακές δυσκολίες

Δυσλεξία, Δυσγραφία, Δυσορθογραφία

Επίδραση

Λόγος- ομιλία- σκέψη- ανάπτυξη (κοινωνική, συναισθηματική, γνωστική) – ωρίμανση – σχολική απόδοση βρίσκονται σε μια κυκλική σχέση. Αν και μελετώνται από διακριτές και ενίοτε αντιπαρατιθέμενες επιστημονικές οπτικές,

δεν παύουν να βρίσκονται σε αλληλεπίδραση όλοι οι τομείς της ανθρώπινης υπόστασης: γενική και ειδική νοημοσύνη, κοινωνικο-οικονομική προέλευση, γενετική, νευρο-ψυχολογία, γνωστική ψυχολογία, φυσιολογία, κ.ά. Η αλληλεπίδραση είναι τέτοια που όταν ο εκπαιδευτικός προβληματίζεται για ένα μαθητή του δεν μπορεί να αναλώνει πολύτιμο χρόνο σε απόδοση αιτιότητας στη μία ή στην άλλη κατηγορία. Άλλωστε, η παρέμβασή του θα πρέπει να αφορά σε συγκεκριμένες ικανότητες αλλά θα πρέπει να υποστηρίζεται από όλα τα πιθανά πεδία επίδρασης: σχολικό πλαίσιο, οικογενειακό περιβάλλον, βιώματα και εμπειρίες καθώς και φυσική κατάσταση μαθητή κλπ. Επηρεάζει τη σχολική απόδοση σε επιμέρους ή γενικές δεξιότητες, την επικοινωνία, την κοινωνικότητα, τις φιλίες, τη συναισθηματική κατάσταση και ωριμότητα, το μαθησιακό στυλ ή γνωστικό ύφος.

Εκδήλωση

Η γλωσσική συμπεριφορά ενός μαθητή που αντιμετωπίζει προβλήματα λόγου και ομιλίας συνήθως παρουσιάζει την παρακάτω εικόνα (Πίνακας 2).

Πίνακας 2: Γλωσσική συμπεριφορά μαθητή με προβλήματα στο λόγο και την ομιλία

- Το παιδί μιλά λίγο ή πολύ
- Κινητοποιεί πολύ ενέργεια για να μιλήσει
- Δεν εκδηλώνει περιέργεια, δεν θέτει ερωτήματα
- Μειωμένο ενεργητικό λεξιλόγιο (ενίοτε και παθητικό)
- Αναπτυξιακή ανωριμότητα ως προς τις φάσεις γλωσσικής εξέλιξης

Υπάρχουν, ωστόσο, περιπτώσεις, όπου κάποια προβλήματα στη γλωσσική ανάπτυξη δεν εκδηλώνονται τόσο φανερά είτε γιατί το παιδί προσπαθεί να τα αντισταθμίσει είτε γιατί το σχολικό πλαίσιο και ο τρόπος που είναι οργανωμένη η τάξη μας δεν δίνουν πολλές ευκαιρίες τέτοιων παρατηρήσεων. Αν συνυπολογίσουμε και την έλλειψη σταθμισμένων εργαλείων παρατήρησης, τότε είναι περισσότερο πιθανό να μην μπορούμε να βγάλουμε ασφαλή συμπεράσματα από τα παραπάνω κριτήρια. Η αντικειμενικότητα των εργαλείων μας βοηθά ώστε να μην χαρακτηρίζουμε πρόβλημα την

οποιασδήποτε τάξεως απόκλιση από τον αναμενόμενο μέσο όρο. Άλλωστε, για τα περισσότερα πεδία γλωσσικής εξέλιξης, ανησυχητική είναι μια αναπτυξιακή καθυστέρηση άνω των 2 ετών. Για όλους του παραπάνω λόγους, χρειάζεται να εξετάσουμε τη συνολική εικόνα του παιδιού.

2. Ανησυχητικές ενδείξεις στη σχολική συμπεριφορά

Είναι σημαντικό να αναγνωρίζουμε ότι ελλοχεύει ένα πρόβλημα στο μαθητή μας ανεξάρτητα με το αν είμαστε ενήμεροι για τη συμπτωματολογία. Η συμπτωματολογία αφορά άλλωστε τη διάγνωση. Οι εκπαιδευτικοί είμαστε ο κύριος συντελεστής ανίχνευσης κι εντοπισμού. Η ανίχνευση μπορεί να γίνει με κριτήρια ευρύτερα του γλωσσικού επιπέδου εξέλιξης, κριτήρια που αφορούν τη γενικότερη συγκρότηση του παιδιού και ένα ευρύ φάσμα συμπεριφορών που επηρεάζονται από τη γλωσσική εξέλιξη. Ανησυχία, λοιπόν, θα πρέπει να μας προκαλέσει ένα παιδί που για σημαντικό διάστημα (πάνω από ένα εξάμηνο), σε σημαντική συχνότητα και ένταση και με σημαντικές επιπτώσεις στη λειτουργικότητά του εμφανίζει ένα φάσμα προβληματικών συμπεριφορών που σχετίζονται με όλη τη σχολική ζωή και το υπόβαθρό της (βλ Πίνακα 3).

Πίνακας 3: Πεδία ανησυχητικών ενδείξεων

Την ικανότητα συγκέντρωσης προσοχής
Τον τρόπο που εκδηλώνει τα συναισθήματά του (εκρηκτικότητα, θυμός)
Τον τρόπο που οργανώνεται η σκέψη του (εμμονές, συλλογιστικοί μηχανισμοί)
Την προσαρμοστικότητα και συμμετοχή στη σχολική ζωή («ανυπακοή», παθητικότητα, αντιδραστικότητα)
Τις επιδόσεις σε σχέση με την προσπάθεια που καταβάλει (ανολοκλήρωτες εργασίες, «αδικαιολόγητα» λάθη, μεγάλες διακυμάνσεις)
Τις δεξιότητες αυτο-εξυπηρέτησης, τη λεπττή κινητικότητα και το συντονισμό
Την ικανότητα οργάνωσης κι αυτο-οργάνωσης
Τη ψυχοσωματική κατάσταση (ψυχοσωματικά προβλήματα υγείας, αυτο-εικόνα)

3. Χαρακτηριστικές δυσκολίες ανά σχολική βαθμίδα

Παρά το γεγονός ότι μπορούμε να σκιαγραφήσουμε το προφίλ του μαθητή που αντιμετωπίζει προβλήματα στο λόγο και την ομιλία (βλ. Πίνακα 4), πρέπει να θυμόμαστε ότι η δυσκολία σε οποιοδήποτε τομέα έχει εξελικτική πορεία. Δεν εκδηλώνεται το ίδιο σε όλες τις ηλικίες.

Στο νηπιαγωγείο εστιάζουμε στο επίπεδο ανάπτυξης των δεξιοτήτων: λεπτή κινητικότητα, λεξιλόγιο, ικανότητα να ακολουθεί οδηγίες και να τηρεί ρουτίνες, ικανότητες στο παιχνίδι, μνήμη (βραχυπρόθεσμη και μακροπρόθεσμη).

Στο δημοτικό εστιάζουμε στις θεμελιώδεις ακαδημαϊκές ικανότητες: στη φωνολογική ενημερότητα, στην ανάπτυξη του σημασιολογικού και του πραγματολογικού μέρους του λόγου, την έκταση και το βάθος των συντακτικών δομών, στην ανακλητική ικανότητα και σε όλες τις σχολικές δεξιότητες ανάγνωσης, ορθογραφίας, αρίθμησης.

Στο γυμνάσιο εστιάζουμε στις σύνθετες ακαδημαϊκές ικανότητες: Ικανότητα περιληπτικοποίησης, διαχείριση αφηρημένων εννοιών, ικανότητα λογικής και εννοιολογικής ιεράρχησης, ανάπτυξη στρατηγικής, διαχείριση πληροφοριών, κοινωνικότητα κι επικοινωνία.

Αν συγκεντρώνονται αρκετές ανησυχητικές ενδείξεις από την πρώτη μας καταγραφή, τότε θα πρέπει να εξετάσουμε διεξοδικά το προφίλ γλωσσικής συμπεριφοράς του μαθητή.

Πίνακας 4: Το ακαδημαϊκό προφίλ του μαθητή με προβλήματα στο λόγο και την ομιλία

Αγωνία και ιδιαίτερη προσπάθεια κατά την ομιλία (τραυλισμός, επιλεκτική αλαλία): κοκκίνισμα, ιδρώμα, άτακτη αναπνοή, πολλές διακοπές Συναισθηματική ένταση –θυμός- εκρήξεις κλάματος Απόσυρση- αφηρημάδα Επιθετικότητα -αντιδραστικότητα

Έντονη κινητικότητα κατά την ομιλία
Δυσνόητη ομιλία (ταχυλαλία, δυσαρθρίες)
Σύντομες φράσεις, μονολεκτικές απαντήσεις
Δυσκολία περιγραφής δεδομένων περιστατικών ή παραστάσεων
Δείχνει να μην ακούει όταν του μιλάμε
Κουνάει τα χείλη του καθώς μιλάμε (σα να επαναλαμβάνει ότι λέμε)
Δεν ολοκληρώνει τις προτάσεις του
Δεν μπορεί να εκφράσει λεκτικά τα συναισθήματά του
Άστοχες απαντήσεις
Παρορμητική και εστιασμένη σε λεπτομέρειες απάντηση (πετάγεται)
Φτωχό λεξιλόγιο – ανώριμος προφορικός λόγος
Αδύναμη ανακλητική ικανότητα
Λιτό συντακτικό για την ηλικία του ή λάθος συντακτικές δομές
Ζητά συχνά να επαναλάβουμε τι είπε
Δυσκολία να ακούει και να σημειώνει ταυτόχρονα
Αδυναμία να διατυπώσει ένα ερώτημα για να πάρει συγκεκριμένη απάντηση
Κακή προσωδία κατά την ομιλία και ιδιαίτερα κατά την ανάγνωση
Δεν καταλαβαίνει τα αστεία, δεν έχει χιούμορ
Δεν καταλαβαίνει τους ιδιωτισμούς
Εκλαμβάνει τα πάντα με απόλυτο τρόπο
Νομίζει ότι το κοροϊδεύουν
Δεν γελά στα ανέκδοτα, δεν καταλαβαίνει τη μεταφορά, το υπονοούμενο
Όταν παρέχεται οπτικό και προφορικό ερέθισμα εστιάζει μόνο στο οπτικό
(π.χ. εικόνα και περιγραφή, οδηγίες και εργαλείο)
Ηχολαλεί (επαναλαμβάνει την ερώτηση)
Υιοθετεί την παπαγαλία χωρίς να καταλαβαίνει το νόημα
Επιλεκτική προσοχή και ακρόαση

4. Σχολική εξέλιξη και προβλήματα λόγου και ομιλίας

- Έγκαιρη πρόληψη πρέπει να ξεκινήσει 3-4 ετών. Αλλά:
- Η διεθνής βιβλιογραφία αναφέρει ότι 70% των γονιών ανησυχούν για την εξέλιξη του παιδιού τους όταν βλέπουν ένα φανερό σύμπτωμα αλλά μόνο το 28% αναφέρεται σε ειδικό ή τον παιδίατρο.
- Επομένως, στο νηπιαγωγείο είναι το πρώτο σημαντικό φίλτρο προβλημάτων και αντιμετώπισής τους. Συνήθης είναι η εμφάνιση στα προβλήματα άρθρωσης αλλά είναι σημαντικό να μπορούμε να δούμε και τα προβλήματα ανάπτυξης (π.χ. ανάπτυξη λεξιλογίου ως 2500 λέξεις και σημασιολογική, συντακτική ανάπτυξη)
- Η πρόληψη δεν είναι μόνο προσπάθεια μη εμφάνισης ενός προβλήματος. Είναι πρόληψη για την ελάττωση της συχνότητας εμφάνισης, για την ελάττωση των επιπτώσεων και για την ελάττωση των επιπτώσεων της χρόνιας ανικανότητας. Όλα αφορούν παιδαγωγικό κλίμα και στάση εκπαιδευτικού.
- Στο δημοτικό 4 στα 10 παιδιά δυσκολεύονται να διαβάσουν
- Η μαθησιακή ετοιμότητα εξαρτάται πάρα πολύ από το επίπεδο γλωσσικής εξέλιξης του παιδιού.
- Ένα «εμφανές» πρόβλημα λόγου και ομιλίας αρχίζει να απασχολεί το παιδί και να επηρεάζει τη συναισθηματική του οργάνωση και τη συμπεριφορά του. Αντιστρόφως ένα «αφανές» πρόβλημα λόγου και ομιλίας είναι πολύ πιθανό να σηματοδοτηθεί από τη συναισθηματική συγκρότηση και τη συμπεριφορά του παιδιού.
- Οι σοβαρές δυσκολίες θα εμφανιστούν είτε στην Α΄ τάξη είτε μετά τη Δ΄ τάξη
- Το 15% των μαθητών έχει κάποια μορφή μαθησιακής δυσκολίας που συνήθως σχετίζεται με τη γλωσσική ανάπτυξη
- Στο γυμνάσιο, το γλωσσικό πρόβλημα έχει οργανωθεί σε συγκεκριμένη στάση του παιδιού, έχει συνέπειες εκτεταμένες στη σχολική επίδοση, τη συμπεριφορά, την κοινωνικότητα και την αυτο-εικόνα του παιδιού και οι παρεμβάσεις είναι δυσκολότερες αν δεν έχει υπάρξει πρωτοβάθμια παρακολούθηση.

- Ένα πρόβλημα λόγου δεν αφορά μόνο το μάθημα της Γλώσσας. Επηρεάζει τις επιδόσεις και ικανότητες σε όλα τα μαθήματα, σε αρκετές περιπτώσεις και τα μαθηματικά.
- Ένα γλωσσικό πρόβλημα που έχει αντιμετωπιστεί στο δημοτικό μπορεί να μη φαίνεται πια, αλλά μπορεί να έχει μεταλλαχτεί σε μαθησιακή δυσκολία.
- Ένα πρόβλημα λόγου μπορεί να είναι ένδειξη ευρύτερης δυσκολίας ή μπορεί να γενικευτεί σε ευρύτερη μαθησιακή –σχολική ή ψυχολογική δυσκολία
- 74% των παιδιών που παρουσίασαν ελλείψεις στην ανάγνωση στην γ' δημοτικού και δεν αντιμετωπίστηκαν, είχαν ελλείψεις και στην γ' γυμνασίου
- Στην εφηβεία, το γλωσσικό πρόβλημα είναι ένα κοινωνικό πρόβλημα.

5. Ο ρόλος της εκπαίδευσης και του εκπαιδευτικού

Πρέπει να γνωρίζουμε ότι:

- Ανίχνευση- διάγνωση- παρέμβαση- αξιολόγηση: διαφορετικές φάσεις στις οποίες ο εκπαιδευτικός παίζει συγκεκριμένο και καταλυτικό ρόλο.
- Οι παρεμβάσεις δεν θα επιφέρουν αυτόματη βελτίωση αν δεν συνεπικουρούνται από κοινά συνεργατικά προγράμματα όλων των ειδικοτήτων.
- Ο εκπαιδευτικός είναι καταλυτικός παρατηρητής της ανάπτυξης του παιδιού. Έχει την ευκαιρία να βλέπει το παιδί ως σύνολο (συναίσθημα, συμπεριφορά, ικανότητες κλπ).
- Δεν πρέπει να πάρει προσωπικά κάποιες αντιδράσεις του μαθητή και να μπει στο φαύλο κύκλο προβλημάτων.
- Πότε θα ανησυχήσει ο εκπαιδευτικός; Όταν παρατηρήσει τις ανησυχητικές ενδείξεις ή εντοπίσει σοβαρή αναπτυξιακή απόκλιση, λάβει τα μέτρα του και διαπιστώσει ότι τα προβλήματα αντιστέκονται. Είναι σημαντικό να είναι άγρυπνος με ορθό τρόπο γιατί προλαβαίνει τους ευάλωτους μαθητές και υποστηρίζει σε βάθος χρόνου αυτούς που αντιμετωπίζουν προβλήματα λόγου.

- Η Παιδαγωγική και Διδακτική μας ικανότητα σε όλες τις σχολικές βαθμίδες συνίσταται στο να οργανώνει περιβάλλοντα στα οποία ο κάθε μαθητής αναγνωρίζεται ως προσωπικότητα ανεξάρτητα από τις δυσκολίες του ή τις ιδιαιτερότητές του, οι μαθητές συνεργάζονται σε ετερογενείς ομάδες και μαθαίνουν ο ένας από τον άλλο, το μαθησιακό περιβάλλον παρέχει ευκαιρίες επιτυχίας σε όλους, οι δυσκολίες στη μάθηση -που άλλωστε αποτελούν κανόνα της ανάπτυξης- εντοπίζονται και αντιμετωπίζονται έγκαιρα.

6. Μελέτη περίπτωσης (εργαστηριακή εργασία)

- Εντοπίστε τις πληροφορίες που σχετίζονται με πρόβλημα λόγου και ομιλίας.
- Ποιες θεωρείτε άσχετες πληροφορίες;
- Ποιες πληροφορίες σας χρειάζονται ακόμη;
- Κάνετε υποθέσεις για το πρόβλημα
- Προγραμματίστε τις αντιδράσεις σας ως εκπαιδευτικοί.

7. Σύνοψη- Συζήτηση

Τα σχόλια που έγιναν κατά τη διάρκεια της συζήτησης μπορούν να αποτελέσουν μια καταπληκτική σύνοψη όλων των παραπάνω. Καταγράψω μερικά από αυτά, όπως παρουσιάστηκαν από όλες τις ομάδες συναδέλφων.

Πληροφορίες:

Χρειαζόμαστε στοιχεία για την οικογενειακή κατάσταση, τη χρονική διάρκεια παρατήρησης και κυρίως για τις διαδικασίες παρέμβασης και του τρόπου με τον οποίο ανταποκρίθηκε το παιδί.

Μοιάζουν αντιφατικές μερικές πληροφορίες αλλά αυτό δεν πρέπει να μας παραξενεύει: οι επιδόσεις και η συμπεριφορά του παιδιού με προβλήματα στο λόγο και την ομιλία παρουσιάζουν ασυνέχεια.

Υποθέσεις:

Υποθέσαμε κυρίως ψυχολογικά προβλήματα και συναισθηματική ανωριμότητα γιατί εστιάσαμε πάρα πολύ σε μερικές συγκυρίες που δεν

γνωρίζουμε αν παίζουν ρόλο αιτίας, συνέπειας ή συνεμφάνισης: π.χ. η προσκόλληση σε ένα πρόσωπο.

Προγραμματισμός:

Εστιάζουμε όλοι οι εκπαιδευτικοί στο ψυχολογικό προφίλ του παιδιού και προσπαθούμε να παρέμβουμε. Βάλαμε στόχους:

να αναπτύξει πρωτοβουλίες, να απαγκιστρωθεί από τη μητρική σχέση, να αναπτύξει το αυτο-συναίσθημά του, να βιώσει επιτυχίες.

Ωστόσο, αυτή η κατεύθυνση δεν μπορεί να υποστηριχτεί συστηματικά λόγω ελλιπούς χρόνου, αδυναμία πρόσβασης στην οικογένεια, κ.ά. εμπόδια του σχολικού πλαισίου.

Στο μεταξύ, όμως, πρέπει να μπορούμε να καλλιεργούμε τις πολύ συγκεκριμένες ικανότητες που παρουσιάζουν δυσκολία για το μαθητή. Θα πρέπει να θέσουμε στόχους όπως:

Να παρακολουθήσει ενισχυτική διδασκαλία ή αντισταθμιστικό πρόγραμμα για την ανάπτυξη του προφορικού λόγου.

Να κατανοήσει και να ασκηθεί στη χρήση της μεταφοράς, παρομοίωσης κλπ

Να του δίνεται η δυνατότητα να παρουσιάζει το μάθημα με άλλα μέσα εκτός της προφορικής εξέτασης.

Οι στόχοι είναι ενδεικτικοί και απλώς επισημαίνουν την ανάγκη να θέτουμε διδακτικούς και παιδαγωγικούς στόχους που αφορούν τις επιμέρους δεξιότητες που στηρίζουν το λόγο και την ομιλία. Στο γενικότερο προγραμματισμό μας, δεν θα ξεχάσουμε να εντάξουμε και όλες τις συνεργασίες που απαιτούνται.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Μελέτη περίπτωσης

Νηπιαγωγείο

Γενική εικόνα

Ο Γιάννης είναι ένα μικροκαμωμένο αγόρι πολύ ντροπαλό. Κλαίει σχεδόν καθημερινά για ασήμαντους λόγους και ζητάει τη μαμά του. Απουσιάζει τουλάχιστο δύο φορές κάθε βδομάδα και τις ημέρες που έρχεται είναι κυριολεκτικά κρεμασμένος από τη νηπιαγωγό του. Πάρα πολύ ανώριμος.

Σχέσεις- κοινωνικότητα

Ο Γιαννάκης δεν κάνει παρέα με άλλα παιδιά. Κάθεται δίπλα στη νηπιαγωγό και παίζει με ένα κουκλάκι, μονολογώντας. Αρνείται συστηματικά να κάτσει στην ομάδα του. Δεν τρώει μόνος του αν και γενικά έχει καλό επίπεδο αυτό-εξυπηρέτησης.

Δείχνει αδιαφορία για άλλα άτομα του νηπιαγωγείου μας, την καθαρίστρια ή επισκέπτες

Συμμετοχή

Παρακολουθεί όλες τις δραστηριότητες της ομάδας παθητικά. Αρχίζει να εμπλέκεται ενεργά μετά από αρκετή ώρα στη δραστηριότητα.

Στο παραμύθι και στο κουκλοθέατρο δεν δείχνει ενδιαφέρον. Του αρέσει πάρα πολύ να βρίσκεται πίσω από το κουκλοθέατρο και να παρακολουθεί τη νηπιαγωγό. Του αρέσουν πάρα πολύ τα παιχνίδια στην αυλή και όλα τα κινητικά παιχνίδια. Τότε γίνεται άλλο παιδί, χαρούμενο, δραστήριο. Κυριολεκτικά ξεχνιέται.

Στις κατασκευές είναι πολύ ικανός αρκεί να έχει επισταμένη παρακολούθηση και καθοδήγηση.

Γενική ανάπτυξη

Προφορικός λόγος ανώριμος. Καλή άρθρωση αλλά σπάνια χρησιμοποιεί το λόγο για να επικοινωνήσει. Συχνά δείχνει με το χέρι όταν θέλει κάτι.

Πολύ καλή αντίληψη, κυρίως οπτική.

Μνήμη αδύναμη, κυρίως ακουστική. Δεν συγκεντρώνεται και δεν παρακολουθεί τη νηπιαγωγό όταν μιλάει ή όταν διαβάζει παραμύθια,

Αδρή κινητικότητα πολύ καλή. Σκαρφαλώνει, έχει ευελιξία.

Λεπτή κινητικότητα ανώριμη. Δυσκολεύεται να χειριστεί το ψαλίδι και την κόλλα

Παιχνίδια ρόλων: πολύ καλός στη μίμηση και την αναπαράσταση.

Δημοτικό

Γενική εικόνα

Ο Γιάννης είναι δέκα χρονών και αρκετά μικρόσωμος για την ηλικία του.

Δίνει την εικόνα μελαγχολικού και ίσως συνεσταλμένου παιδιού.

Έχει ιστορικό με αλλεργικό άσθμα και δερματικά προβλήματα που εμφανίστηκαν κατά την ηλικία των επτά ετών.

Θέλει να γίνει ποδοσφαιριστής. Είναι μοναχογιός και πολύ προσκολλημένος στη μαμά του. Ο πατέρας του λείπει συχνά από το σπίτι λόγω επαγγέλματος.

Άργησε να προσαρμοστεί στη σχολική ζωή.

Σχέσεις- κοινωνικότητα

Οι σχέσεις του με τους συμμαθητές του είναι πολύ φιλικές και είναι ιδιαίτερα αποδεκτός από την ομάδα του ποδοσφαίρου, όπου τον έχουν αναδείξει αρχηγό τους. Μερικές φορές έχει εμπλακεί σε καβγάδες με μεγαλύτερα παιδιά του σχολείου. Αν και η συχνότητα δεν είναι μεγάλη, μας ανησυχεί η ένταση αυτών των καβγάδων και οι διαστάσεις που παίρνουν στο μυαλό του: αντιμετωπίσαμε μεγάλη δυσκολία να τον επαναφέρουμε σε ηρεμία και για πολλές μέρες μετά ήταν αρνητικός και αφηρημένος. Η μητέρα του σε όλες αυτές τις περιπτώσεις, μας είπε ότι είχε κρίσεις εφιαλτών.

Στην τάξη είναι ο πλακατζής, ιδιαίτερα όταν παίρνει αστείες γκριμάτσες, αλλά δεν παρενοχλεί το μάθημα και ποτέ δεν διακόπτει το δάσκαλο για να κάνει ένα αστείο. Κατά τα άλλα, είναι συνήθως αμέτοχος στο μάθημα.

Σχολικές επιδόσεις

Είναι συνεπής και επιμελής στις εργασίες του. Πάντα, όμως, κάνει τα απολύτως απαραίτητα και δεν αναλαμβάνει πρωτοβουλίες σε άλλες δραστηριότητες της τάξης.

Ως προς τις σχολικές του επιδόσεις, χαρακτηρίζεται μέτριος μαθητής.

Αν και δείχνει να έρχεται διαβασμένος στο σχολείο, ποτέ δε σηκώνει χέρι για να πει μάθημα. Δεν κάνει ορθογραφικά λάθη αλλά οι προτάσεις του είναι μικρές και φτωχές σε νοήματα και ανάπτυξη. Πολύ καλός στα μαθηματικά.

Φέτος άρχισε να έχει ραγδαία πτώση επιδόσεων και να δείχνει αδιαφορία για τα μαθήματα.

Προφορικός λόγος- επικοινωνία

Μιλά σπάνια. Σε όλες τις ερωτήσεις του δασκάλου του απαντά μονολεκτικά. Δεν φαίνεται να είναι ιδιαίτερα αναπτυγμένος ο προφορικός του λόγος, ίσως επειδή ήταν από μικρός πολύ ντροπαλός. Δεν συμμετέχει σε συζητήσεις και δεν του αρέσουν τα ανέκδοτα.

Η μητέρα του μας λέει ότι βλέπει πάρα πολύ τηλεόραση κι ότι όλοι θαυμάζουν την ικανότητά του να μιμείται τις διαφημίσεις.

Γυμνάσιο

Γενική εικόνα

Ο Γιάννης είναι δώδεκα χρονών και αρκετά μικρόσωμος για την ηλικία του.

Είναι μάλλον υπερκινητικός και νευρικός. Από την πρώτη γυμνασίου, κάνει πολύ συχνές απουσίες, τις οποίες δικαιολογεί ανελλιπώς η μητέρα του. Μάλλον αντιμετωπίζει κάποιο δερματικό πρόβλημα που απαιτεί ισχυρή θεραπεία.

Σχέσεις- κοινωνικότητα

Δεν έχει αναπτύξει σχέσεις με τους συμμαθητές του, εκτός από δύο αγόρια που ήταν συμμαθητές του στο δημοτικό. Δείχνει γενικά αδιάφορος για το σχολικό περιβάλλον. Οι σχέσεις του με τους καθηγητές του είναι καλές, δεν αντιμιλά και είναι συνεργάσιμος. Έχει παραπεμφθεί δύο φορές στο διευθυντή: μία φορά μετά από συμπλοκή με συμμαθητή του τον οποίο τραυμάτισε σοβαρά και μια φορά γιατί είχε φέρει δυναμιτάκια στο σχολείο .

Σχολικές επιδόσεις

Πάρα πολύ χαμηλές επιδόσεις. Φέρνει τις εργασίες του, αλλά μάλλον του τις κάνει η μητέρα του. Η φιλόλογος θεωρεί ότι έχει πάρα πολλές ελλείψεις και ότι ο γραπτός του λόγος είναι επιπέδου δημοτικού. Ο φυσικός και η χημικός τον θεωρούν μέτριο μαθητή που όμως καταβάλει μεγάλη προσπάθεια. Ο μαθηματικός θεωρεί ότι είναι μαθηματικό μυαλό. Αποφεύγει να κάνει γυμναστική, παρότι είναι μέλος της τοπικής ποδοσφαιρικής ομάδας.

Μ.Ο. βαθμολογίας: 12

Προφορικός λόγος- επικοινωνία

Μιλά σπάνια. Όταν λέει μάθημα, δίνει την εντύπωση ότι το ξέρει παπαγαλία. Αν τον διακόψουν, θέλει να το πει όλο από την αρχή. Δεν συμμετέχει σε συζητήσεις και δεν του αρέσουν τα ανέκδοτα.